

Історія

УДК 94:341.232 (477)

DOI <https://doi.org/10.5281/zenodo.16886539>

**Формування партнерських зв'язків: історична динаміка співпраці
України та Вишеградської четвірки**

Дацків Ігор Богданович,

доктор історичних наук, професор,

професор кафедри міжнародних відносин та дипломатії,

Західноукраїнський національний університет, м. Тернопіль, Україна,

<https://orcid.org/0000-0001-8359-3937>

Полич Мар'яна Іванівна,

кандидат історичних наук, старший викладач кафедри

міжнародних відносин та дипломатії, Західноукраїнський

національний університет м. Тернопіль, Україна,

<https://orcid.org/0000-0002-1285-2281>

Прийнято: 12.07.2025 | Опубліковано: 31.07.2025

***Анотація.** У статті розглядається досвід країн Вишеградської групи, які змогли оперативно адаптуватися до нових викликів і умов на зламі XX–XXI століть, а також ефективно реалізувати курс на європейську та євроатлантичну інтеграцію, здобувши членство в Європейському Союзі та НАТО. Актуальність дослідження зумовлена потребою аналізу успішних трансформацій соціально-політичної та економічної систем цих країн у*

період становлення демократії, з метою запозичення Україною найбільш вдалих аспектів цього досвіду.

Проаналізовано етапи наукового осмислення обраної тематики у працях українських та зарубіжних дослідників, із наголосом на сучасній науковій літературі. Розглянуто розвиток політичного компонента у відносинах України з країнами Вишеградської групи у форматі В4+1 на основі аналізу щорічних програм, звітів про головування та офіційних заяв. Виокремлено основні напрями та допустимі масштаби співпраці у військовій та безпековій галузях на різних історичних етапах. Окреслено чинники, що стримують поглиблення взаємодії, а також визначено зміст якісних змін в енергетичних і торговельно-економічних взаємовідносинах у контексті регіональних трансформацій.

З'ясовано, що для України стратегічним залишається пріоритет поглиблення співпраці з державами Вишеградської групи як важливого інструменту просування до об'єднаної Європи. Водночас самі країни Вишеграду зацікавлені у зміцненні безпеки та стабільності на східних кордонах ЄС, а також у поширенні демократичних цінностей, що зумовило їхню активну участь у ініціативі «Східне партнерство» та підтримку підписання Угоди про асоціацію між Україною та Євросоюзу. Західні сусіди України відкриті до передачі власного досвіду євроінтеграції, політичної трансформації та економічних реформ. Враховуючи, що Україна лише перебуває на початковому етапі цих змін, вона потребує зовнішньої підтримки на різних рівнях – від міжурядового до громадського.

Ключові слова: Вишеградська група, Україна, Республіка Польща, Угорська Республіка, Чеська Республіка, Словацька Республіка, міжнародні відносини.

**Formation of partnerships: historical dynamics of cooperation between
Ukraine and the Visegrad Four**

Ihor Datskiv,

PhD hab. (History), Professor,
Professor, Department of International Relations and Diplomacy,
West Ukrainian National University, Ternopil, Ukraine,
<https://orcid.org/0000-0001-8359-3937>

Maryana Polych,

PhD in History, senior lecturer Department of
International Relations and Diplomacy,
West Ukrainian National University, Ternopil, Ukraine,
<https://orcid.org/0000-0002-1285-2281>

Abstract. *The article examines the experience of the Visegrad Group countries, which were able to quickly adapt to new challenges and conditions at the turn of the 20th and 21st centuries, as well as effectively implement the course for European and Euro-Atlantic integration, having gained membership in the European Union and NATO. The relevance of the study is due to the need to analyze the successful transformations of the socio-political and economic systems of these countries during the period of the formation of democracy, with the aim of borrowing the most successful aspects of this experience by Ukraine.*

The stages of scientific understanding of the selected topic in the works of Ukrainian and foreign researchers are analyzed, with an emphasis on modern scientific literature. The development of the political component in Ukraine's relations with the Visegrad Group countries in the B4+1 format is considered based on the analysis of annual programs, chairmanship reports and official statements.

The main directions and permissible scales of cooperation in the military and security sectors at different historical stages are identified. The factors that hinder the deepening of interaction are outlined, and the content of qualitative changes in energy and trade and economic relations in the context of regional transformations is also determined.

It was found that for Ukraine, deepening cooperation with the Visegrad Group countries remains a strategic priority as an important tool for advancing towards a united Europe. At the same time, the Visegrad countries themselves are interested in strengthening security and stability on the eastern borders of the EU, as well as in spreading democratic values, which led to their active participation in the Eastern Partnership initiative and support for the signing of the Association Agreement between Ukraine and the European Union. Ukraine's western neighbors are open to sharing their own experience of European integration, political transformation and economic reforms. Given that Ukraine is only at the initial stage of these changes, it needs external support at various levels – from intergovernmental to public.

Keywords: *Visegrad Group, Ukraine, Republic of Poland, Republic of Hungary, Czech Republic, Slovak Republic, international relations.*

Постановка проблеми. Практика держав Вишеградської групи у здійсненні реформ, спрямованих на повернення до європейського політичного, економічного та безпекового простору, становить цінне джерело знань, практичних навичок, інституційних моделей і реалізованих політичних стратегій для України. Застосування результатів цих трансформацій є важливим для адаптації української державної політики до сучасних євроінтеграційних та євроатлантичних вимог.

Держави Вишеградської четвірки (В4) продемонстрували здатність до швидкої адаптації до нових викликів та умов на межі XX – XXI століть, що дозволило їм оперативно реалізувати стратегії вступу до ЄС та

Північноатлантичного альянсу. Актуальність даного дослідження обумовлена потребою у ґрунтовному аналізі досвіду суспільно-політичних і соціально-економічних трансформацій країн Вишеграду як таких, що можуть бути адаптовані до українського контексту демократичного розвитку.

На початку ХХІ ст. Вишеградська група стала одним із найбільш результативних прикладів регіональної інтеграції у Європі. Посилення уваги до досвіду співпраці України з цим регіональним об'єднанням також зумовлено необхідністю поглиблення реалізації європейського вибору України та посилення безпекової архітектури Центрально-Східної Європи. Аналіз зовнішньополітичної взаємодії України з країнами Вишеградської групи має важливе значення для вдосконалення механізмів двосторонньої співпраці, оптимізації зовнішньополітичної стратегії держави та поглиблення інтеграційних процесів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Огляд численних наукових публікацій, у яких розглядаються окремі аспекти взаємин України з центральноєвропейськими державами, засвідчує високий рівень зацікавленості з боку представників історичної науки, політичної аналітики та геополітичних студій.

Суттєвий науковий внесок у дослідження зазначеної проблематики, а також у вивчення зовнішньополітичного курсу України, питань національної безпеки та інтеграційних процесів здійснено в працях Л. Чекаленко [1].

У статті В. Ціватого та Л. Чекаленко «Європейське перехрестя безпеки: завдання Вишеграду» [2] аналізується питання раціонального використання природних ресурсів у країнах Центрально-Східної Європи. Окремо акцентується увага на екологічному вимірі співробітництва України з Вишеградською четвіркою.

У сучасній українській історіографії значне місце серед досліджень взаємовідносин України з Польщею та країнами Вишеградської групи посідає

монографічна праця Г. Зеленько. У роботі «Навздогінна модернізація»: досвід Польщі та України» [3] авторка здійснила глибокий аналіз особливостей політичної модернізації в посткомуністичних суспільствах Польщі та України.

Аналітичне дослідження «Євроінтеграція: досвід країн Вишеградської четвірки та українські реалії» [4], проведене та опубліковане за підтримки Міжнародного Вишеградського Фонду і Міжнародного Фонду Відродження, стало вагомим внеском у вивчення теми. Ця праця була підготовлена в рамках проєкту «Співпраця між аналітичними центрами Вишеградської четвірки та України з метою підтримки публічної дискусії щодо євроінтеграційних питань та адвокації реформ» [4].

Роль та місце України в геополітичних концепціях країн Вишеградської четвірки та питання їхніх зовнішньополітичних орієнтирів висвітлили в своїх дослідженнях українські вчені. Вагомий інтерес має стаття О. Близняк [5], в якій висвітлюються позиції країн Вишеградської груп в політиці ЄС щодо України в умовах російсько-української війни. Серед дослідників даної проблематики І. Дацків [6], Дрогозюк М. [7], А. Кудряченко [8], Куриляк В. та Савельєв Є. [9], Д. Мороз [10], І. Мудрієвська [11] Г. Перепелиця [12]. Т. Стражай [13], С. Троян [14] та ін.

Питання взаємин України із країнами Центральної Європи кінця ХХ ст. частково висвітлені у напрацюваннях американських дослідників Ш. Гарнетта [15], Б. Нюрнберг [16]. Монографічні роботи європейських учених Дж. Гіллінгхема [17], К. Сміт [18], стосуються питань європейської інтеграції, в тому числі участі у них держав Вишеградської групи. Вагомий інтерес має стаття О. Близняк, в якій висвітлюються позиції країн Вишеградської груп в політиці ЄС щодо України в умовах російсько-української війни.

Важливим науковим осередком, що займається дослідженням відносин України з країнами Вишеградської групи, є Регіональний філіал Національного інституту стратегічних досліджень при Президентові України в місті Ужгороді.

Видання цього філіалу – аналітичні доповіді та збірники наукових праць, підготовлені за результатами проведених конференцій, відзначаються ретельним відбором джерел і практично орієнтованими висновками.

Загалом на нашу думку, проблематика співпраці України з країнами Вишеградської групи досліджена недостатньо, оскільки більшість наукових праць зосереджені переважно на окремих аспектах цієї системи взаємодії.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Відсутність комплексного історичного аналізу міждержавної співпраці України з кожною з країн Вишеградської четвірки окремо – попередні дослідження переважно зосереджувались на загальних євроінтеграційних процесах, а не на двосторонніх відносинах у ретроспективі. **Обмежена увага до впливу геополітичних чинників на характер співпраці** – особливо впливу розширення ЄС, політики росії, позицій НАТО та внутрішніх трансформацій у країнах В4.

Формування цілей статті (постановка завдання). Метою статті є дослідити історичну динаміку формування та розвитку партнерських зв'язків між Україною та країнами Вишеградської четвірки (Польщею, Чехією, Словаччиною та Угорщиною) в контексті європейської та євроатлантичної інтеграції, визначити основні етапи цієї співпраці, виявити чинники, що впливали на характер міждержавної взаємодії, а також окреслити потенціал подальшого партнерства в умовах нових геополітичних викликів і трансформацій регіональної безпеки.

Теоретико-методологічна основа нашої праці ґрунтується на використанні комплексу загальнотеоретичних і спеціальних наукових методів. До загальнотеоретичних належать методи аналізу й синтезу, групування, моделювання та прогнозування, що дозволили системно осмислити предмет дослідження. З метою розв'язання поставлених наукових завдань і забезпечення всебічного вивчення проблеми було також застосовано низку

спеціальних історичних методів, зокрема: історико-хронологічний, історико-системний, історико-порівняльний, історико-генетичний, ретроспективний методи, а також метод періодизації, що забезпечили глибокий аналіз динаміки партнерських зв'язків між Україною та країнами Вишеградської четвірки в контексті історичних трансформацій.

Завдання статті: охарактеризувати ступінь наукової розробки проблематики; Проаналізувати вектори та можливі формати співпраці України з Вишеградською групою у сферах оборони, безпеки та гуманітарної взаємодії з урахуванням історичної етапності розвитку міждержавних відносин.

Виклад основного матеріалу дослідження. Вишеградську групу було засновано внаслідок підписання «Декларації про співпрацю між Чехословацькою Федеративною Республікою, Республікою Польща та Угорською Республікою на шляху до європейської інтеграції» [19, с. 4]. 15 лютого 1991 р. в угорському місті Вишеград. Започаткування співпраці в рамках Вишеградської групи мало всі передумови: зазначені країни утворюють так звану «класичну» Центральну Європу, поділяючи географічне розташування та подібні тенденції історичного розвитку. Назва «(Вишеград) має символічне значення для сучасного формату взаємодії центральноєвропейських країн. У 1335 р. у Вишеградському замку монархи Угорщини, Польщі, Чехії, відповідно Карл Роберт Анжуйський, Казимир III та Іоанн Люксембурзький домовилися про співпрацю у політичній та економічній сферах» [19, с. 4–5].

Згідно підписаної Декларації головними цілями діяльності угруповання були визначені наступні: «відновлення державної незалежності, демократії, ліквідація всіх існуючих соціальних, економічних і духовних аспектів тоталітарної системи, будівництво правової держави, створення сучасної ринкової економіки, повне залучення в європейську політичну і економічну систему» [20].

Вишеград створювався як майбутня складова європейській інтеграції, а його учасники постійно підкреслювали, що трійка/четвірка є підготовчим кроком до ЄС [19, с. 25]. Укладення Декларації засвідчило про початок першого періоду діяльності групи (1991-1998 рр.). В перші роки свого існування (1991-1993 рр.), Вишеградська група проводила активні переговори з ЄС і НАТО. У наступні роки, інтенсивність співробітництва між країнами знизилася у зв'язку з переважанням індивідуальних зусиль над груповими у питанні щодо участі в європейських та євроатлантичних процесах. Співпрацю країн Вишеграду було відновлено в 1998 р. 1993 р. внаслідок поділу Чехословацької Федеративної Республіки Вишеградська група стала нараховувати чотири країни: Республіка Польща, Угорська Республіка, Словацька Республіка, Чеська Республіка [21].

З моменту приєднання Польщі, Словаччини, Угорщини та Чехії до Європейського Союзу 1 травня 2004 року розпочався новий, сучасний етап функціонування Вишеградської групи. У Кромержизькій декларації від 12 травня 2004 року, підписаній главами урядів країн В4, було визнано досягнення основних цілей, визначених у Декларації 1991 року. Водночас було підтверджено наміри продовжити співпрацю вже в новому статусі – як членів ЄС та НАТО. У документі також наголошувалося на важливості посилення центральноєвропейської ідентичності. Конкретніші механізми та пріоритети співпраці в оновлених геополітичних умовах були викладені у документі «Керівні принципи щодо майбутніх сфер Вишеградського співробітництва» [22] від того ж дня.

Відтак, у Декларації, ухваленій у Братиславі (Словаччина) 15 лютого 2011 року з нагоди 20-річчя заснування Вишеградської групи, підкреслюється намір країн-учасниць і надалі активно сприяти політичній та економічній інтеграції Європи, зокрема через механізми ЄС і НАТО, задля забезпечення стабільності й добробуту на європейському континенті. Окрему увагу в

документі приділено готовності держав В4 ділитися власним досвідом трансформацій у політичній та соціально-економічній сферах з іншими сусідніми країнами в межах зовнішньополітичної діяльності Європейського Союзу [23].

Вишеградська група не має постійного інституційного центру чи виконавчого органу. Координація між країнами-учасницями здійснюється шляхом регулярних зустрічей на різних рівнях державного управління. Це політичне об'єднання виступає чинником стабільності у Центрально-Східній Європі, носієм спільних цінностей та ідентичності регіону, і, згідно з формулюванням Братиславської декларації, вже стало «впізнаваним брендом» [23].

Основні принципи взаємодії країн Вишеградської четвірки з іншими державами, зокрема з Україною, були закріплені в низці офіційних документів. Одним із перших став «Додаток до Змісту Вишеградської співпраці» (2002 р.), де окреслено формат співпраці В4+1. У ньому зазначається, що ініціатива щодо проведення зустрічей у форматі В4+1 спочатку обговорюється всередині самої групи. Лише після досягнення внутрішнього консенсусу головуюча держава інформує зацікавлену третю сторону про узгоджене рішення. Такий порядок взаємодії поширюється на всі рівні – від зустрічей глав держав до консультацій між експертами [24].

Варто підкреслити, що Україна займає значне місце у системі співпраці Вишеградської четвірки з країнами Східної Європи. Під час зустрічі президентів держав В4, що відбулася 3 грудня 1999 року в Герлахові (Високі Татри), було задекларовано підтримку проєвропейських прагнень України. Ця заява стала важливою віхою, що ознаменувала початок офіційної взаємодії між Вишеградською групою та Україною [8, с. 39-40].

Традиційно кожна країна, яка перебирає головування у Вишеградській групі, презентує на початку своєї каденції програму діяльності на наступні 12

місяців (з липня поточного до червня наступного року), а після завершення терміну звітує про результати виконаного. У першій частині цього розділу розглянуто ставлення країн В4 до України на основі змісту таких програм і звітів за роки їхнього головування.

У липні 2001 року Угорщина ініціювала проєкт співпраці між країнами Вишеградської четвірки, Україною та Європейським Союзом, спрямований на формування майбутніх зовнішніх кордонів ЄС. Ініціатива передбачала, що «держави В4, як майбутні члени Євросоюзу, через скоординовані дії прагнуть долучитися до розробки політики ЄС щодо України. Зокрема, документ підкреслював, що така співпраця має сприяти зміцненню європейської безпеки та залученню України до відповідних інтеграційних процесів» [25, с. 163].

У програмі головування Польщі у Вишеградській групі на 2008–2009 роки було офіційно задекларовано підтримку європейської перспективи для України. Польща висловила намір сприяти цьому через декілька напрямів: підтримка переговорів щодо нової посиленої Угоди про асоціацію між Україною та ЄС; організація технічної та консультативної допомоги під час підготовки угоди про глибоку і всеохопну зону вільної торгівлі; підтримка євроінтеграційних прагнень України у сфері енергетики, включаючи приєднання до Енергетичного співтовариства; а також передача досвіду щодо лібералізації енергетичних ринків. Окремий акцент було зроблено на євроатлантичному векторі: «Республіка Польща заявила про готовність сприяти діалогу щодо приєднання України до Плану дій щодо членства в НАТО, базуючись на досвіді країн В4» [26].

Важливою складовою партнерських відносин між Україною та країнами Вишеградської четвірки є співпраця з Словацькою Республікою. Зокрема, 8–9 липня 2002 року у місті Кошице за ініціативи словацької сторони відбулася зустріч міністрів закордонних справ держав В4 та України. Основну увагу під

час переговорів було зосереджено на питаннях візової політики та транскордонного співробітництва [27].

Словаччина розглядає нинішній формат Вишеградської групи, що об'єднує чотири держави, як найбільш ефективну модель її функціонування. Вона вважає, що саме в цьому складі група зберігає чітку позицію в міжнародній системі, тому не передбачає її розширення. Водночас Братислава підтримує активні зв'язки у форматі В4+ із такими країнами, як Україна, Словенія та Австрія.

Підтвердженням прагнення Словаччини до поглиблення співпраці з Україною у межах Вишеградської четвірки стала ініціатива президента Словацької Республіки Рудольфа Шустера щодо створення координаційного органу В4 та окремої структури для взаємодії з Україною. Проте ця пропозиція не отримала підтримки з боку інших учасників групи, оскільки вони вважають нинішній неформальний рівень інституалізації Вишеградської співпраці достатнім і не бачать потреби в його зміні [28, с. 59-60].

Доречно наголосити, що Чеська Республіка єдина серед країн Вишеградської четвірки не має спільного кордону з Україною. Втім, попри цей географічний чинник, між двома державами спостерігається ефективна співпраця в межах Вишеградського формату.

У звіті про головування Чехії у Вишеградській групі за 2003–2004 роки згадується про зацікавленість України в розвитку відносин із державами В4. Водночас наголошується, що на той момент, до вступу країн Вишеграду до ЄС, рівень взаємодії між Україною та членами групи залишався досить обмеженим. У наступному звітному документі за період чеського головування у 2007–2008 роках зазначено, що Чехія та загалом Вишеградська четвірка приділяли суттєву увагу підтримці європейського вектора розвитку країн Східної та Південно-Східної Європи, включно з Україною [29].

Отже, і Чеська, і Словацька Республіки виступають за інтеграцію держав, залучених до «Східного партнерства», у європейський простір, хоча їхня політика не завжди фокусується винятково на Україні.

Із початком революційних подій в Україні в листопаді 2013 року інтерес країн Вишеградської четвірки до українських справ суттєво зріс. Уже 24 лютого 2014 року було оприлюднено спільну заяву міністрів закордонних справ країн В4, у якій висловлювалася підтримка незалежності, суверенітету, територіальної цілісності України та її європейського курсу [30].

Однією з ключових сфер взаємодії між Україною та країнами Вишеградської групи є сектор безпеки та оборони. Починаючи з 2002 року, міністри оборони держав В4 щорічно проводять зустрічі для координації збройної політики. Україна долучилася до цих консультацій у 2005 році, а з 2007 року бере участь також у зустрічах начальників генеральних штабів. Енергетична безпека, як важливий елемент національної безпеки, посідає особливе місце в українсько-вишеградському співробітництві. З урахуванням міжнародних стандартів у сфері енергозабезпечення, вважається, що «постачання енергоносіїв з одного джерела не повинно перевищувати 25% від загального обсягу споживання, що забезпечує країні енергетичну незалежність. У цьому контексті прикладом ефективної енергетичної політики слугують США, які диверсифікували імпорту енергоносіїв, закупаючи їх у понад 60 країнах світу» [31, с. 49–50].

Отже, Вишеградська четвірка вважається одним із найрезультативніших прикладів регіонального об'єднання в Центрально-Східній Європі. Завдяки узгодженим діям та спільним ініціативам країни В4 змогли ефективно реалізувати свої євроінтеграційні й євроатлантичні прагнення.

Варто підкреслити, що наприкінці XX – на початку XXI століття міжрегіональна та транскордонна співпраця стала однією з провідних форм міждержавної взаємодії в Європі. Вона не лише сприяє просуванню

інтеграційних процесів на національному та місцевому рівнях, а й стимулює соціально-економічний розвиток прикордонних регіонів, підвищує їхню конкурентоздатність і зміцнює міжетнічні контакти.

Транскордонна співпраця являє собою особливу форму міжнародної взаємодії, що охоплює економічну, політичну, екологічну, культурну, освітню та інші сфери, і здійснюється переважно на регіональному рівні. На відміну від інших форм співпраці, воно має низку характерних рис: «наявність спільного державного кордону, необхідність його ефективного облаштування, раціональне використання природних ресурсів у прикордонних районах, спільне вирішення екологічних проблем, а також активні соціальні контакти між мешканцями суміжних територій. Таке співробітництво часто передбачає значне навантаження на інфраструктуру прикордонних регіонів» [32, с. 16]. Головна мета транскордонної взаємодії – покращення якості життя населення по обидва боки кордону через спільне розв’язання локальних проблем.

Державна стратегія регіонального розвитку України спрямована на досягнення низки ключових цілей: підвищення конкурентоспроможності регіонів, диверсифікацію економіки, розвиток людського потенціалу, розширення співпраці між регіонами та в межах транскордонних зв’язків, а також координацію дій органів влади на різних рівнях задля сталого розвитку регіонів [33]. Державна програма розвитку транскордонного співробітництва має на меті підтримку зовнішньоекономічної діяльності регіонів, створення єдиного інформаційного простору в рамках єврорегіонів, відкриття нових робочих місць, розв’язання екологічних питань та покращення соціальних стандартів, зокрема рівня життя населення [34].

Ключовими напрямками міжрегіональної та транскордонної взаємодії між Україною і країнами Вишеградської четвірки є двосторонні державні відносини, співпраця в рамках єврорегіонів, регіональних організацій і програм сусідства [8, с. 47].

Російська агресія проти України, що почалася у 2014 р. і переросла у повномасштабну війну з 2022 року, мала масштабний вплив на світову спільноту. Багато сучасних суб'єктів міжнародних відносин – як окремо, так і в межах різних інтеграційних та інших об'єднань – сформували власні оцінки щодо дій Росії, публічно висловлюючи підтримку або засудження. Конфлікт в Україні також вплинув на внутрішньополітичний розвиток окремих країн та їх взаємодію в рамках двосторонніх і багатосторонніх форматів [35, с. 7–8]. Особливе значення має позиція країн Вишеградської групи у контексті російсько-української війни, адже вона важлива для України як у регіональному масштабі Центральної та Східної Європи, так і в аспектах її євроінтеграційних та євроатлантичних прагнень [36, с. 127].

Взаємодія з країнами Вишеградської групи є ключовим елементом сучасної зовнішньої політики України, що особливо важливо через необхідність вивчення досвіду європейської та євроатлантичної інтеграції Польщі, Угорщини, Чехії та Словаччини. У ХХІ столітті залишається актуальним спільний внесок у зміцнення обороноздатності Центрально-Східної Європи, відновлення співпраці у рамках Вишеградської бойової тактичної групи ЄС, а також розширення партнерства у реалізації спільних освітніх і гуманітарних проєктів. Підсилення відносин із країнами В4 закріплено й у Стратегії зовнішньополітичної діяльності України від 26 серпня 2021 р., яка передбачає максимальне використання регіональних форматів, зокрема Вишеградської групи, для поліпшення міжнародного безпекового середовища. У зв'язку з цим важливо враховувати позиції як всієї Вишеградської групи, так і окремих її учасників, а також їхні спільні або різні погляди на російсько-українську війну, що публічно озвучуються — це необхідно для формування обґрунтованої зовнішньої політики України та продовження ефективної співпраці як із групою загалом, так і з кожною країною окремо [37, с. 128].

Протягом подій російсько-української війни, активна фаза якої розпочалася у 2014 р., позиції країн Вишеградської групи зазнавали певних коливань, що було зумовлено різними внутрішніми та зовнішніми чинниками. До них належали особисті переконання лідерів, усвідомлення зростаючих загроз для національної безпеки, а також залежність від Росії у енергетичній та економічній сферах, а також колективні рішення Європейського Союзу. Початок масштабної війни 24 лютого 2022 року, спричиненої повномасштабним вторгненням Росії, призвів до певної трансформації позиції країн В4. Вишеградська четвірка стала однією з перших, хто рішуче засудив агресію та висловив підтримку Україні через офіційні заяви і комюніке на різних рівнях. Від самого початку військових дій держави В4 активно мобілізували значні ресурси – фінансові, людські, надаючи Україні та українським біженцям військову, інформаційну, юридичну та медичну підтримку [37 с. 142–143].

Висновки і перспективи подальших розвідок. Отже, впродовж останніх десятиліть співпраця між Україною та країнами Вишеградської четвірки пройшла шлях від ситуативних контактів до більш системної взаємодії у різних сферах. Історична динаміка відносин свідчить про поступову еволюцію партнерства, що ґрунтується на спільних стратегічних інтересах, зокрема у питаннях європейської та євроатлантичної інтеграції, безпеки, економіки й енергетики.

Особливого значення набуває формат В4+1, у межах якого було створено механізми політичного діалогу, обміну досвідом реформ, а також реалізації спільних ініціатив, зокрема в межах програми «Східне партнерство». Країни Вишеграду, маючи власний досвід трансформаційного переходу до демократії та ринкової економіки, виступають для України не лише партнерами, а й прикладом можливої моделі успішної інтеграції до європейського простору.

Водночас співпраця України з Вишеградською групою не була позбавлена викликів: різні підходи до зовнішньої політики, зміни у внутрішньополітичних курсах окремих держав В4 та вплив зовнішніх факторів іноді ускладнювали реалізацію спільних ініціатив. Проте останні роки, особливо після початку повномасштабної агресії росії проти України, продемонстрували готовність більшості країн Вишеграду підтримувати Україну як політично, так і практично.

Таким чином, партнерські зв'язки між Україною та Вишеградською четвіркою є важливим елементом регіональної політики та безпеки, а подальше їхнє зміцнення можливе за умови узгодженості стратегічних пріоритетів, політичної волі та активної участі в міждержавних і громадських ініціативах.

Список використаних джерел

1. Чикаленко Л. Зовнішня політика України: підручник. Дипломат. акад. України при Міністерстві закордон. справ України. 2-ге вид., допов. і оновл. К.: LAT&K, 2015. 477 с.
2. Ціватий В., Чикаленко Л. Європейське перехрестя безпеки: завдання Вишеграду. Зовнішні справи. 2013. № 8. С. 24–30.
3. Зеленько Г. «Навздогінна модернізація»: досвід Польщі та України: монографія. К. : Критика, 2003. 215 с.
4. Євроінтеграція: досвід країн Вишеградської четвірки та українські реалії. Інститут економічних досліджень та політичних консультацій, Угорський інститут міжнародних справ (Угорщина), Інститут центральноєвропейської політики СЕРІ (Словаччина), Інститут економічної політики EUROPEUM (Чехія). К.: Інститут економічних досліджень та політичних консультацій, 2014. 88 с.
5. Близняк О. Позиції країн Вишеградської групи в політиці ЄС щодо України в умовах російсько-української війни. Історико-політичні проблеми

- сучасного світу. Збірник наукових статей. Чернівці: Чернівецький національний університет, 2020. Т. 42. С. 27–35. DOI: 0.31861/mhpi2020.42.27-35.
6. Дацків І. Б. Становлення та розвиток українсько-польських відносин у геополітичному просторі наприкінці ХХ – початку ХХІ ст. Емінак: науковий щоквартальник. 2019. № 2 (26) (квітень-червень). С. 141–148. DOI:10.33782/eminak2019.2(26).300
 7. Дрогозюк М. Вишеградська група: динаміка становлення та сучасні реалії розвитку. Історико-політичні проблеми сучасного світу. Збірник наукових статей. Чернівці: Чернівецький національний університет 2024 (49), С. 75–83. <https://doi.org/10.31861/mhpi2024.49.75-83>
 8. Кудряченко А.І. Україна та Вишеградська четвірка: стан та перспективи співпраці. Україна та Вишеградська Четвірка: на шляху до взаємовигідних відносин : матеріали міжнар. конференції «Україна і Вишеградська четвірка: на шляху до взаємовигідних відносин», 13–14 травня 2010 р. Research Center of the Slovak Foreign Policy Association. Братислава : АДІН, 2010. С. 37–54.
 9. Куриляк В., Савельєв Є. Розвиток вишеградської четвірки і України у сфері реальної економіки в контексті східного партнерства. Економіка і організація управління. № 3 (39) 2020. С. 229–242. DOI 10.31558/2307-2318.2020.3.20
 10. Мороз Д. Досвід вишеградського співробітництва в контексті реалізації сучасної євроінтеграційної стратегії України. Міжнародні зв'язки України: наукові пошуки і знахідки. 2005. Вип. 14. С. 155–161.
 11. Мудрієвська І. Стан і перспективи співпраці України з країнами Вишеградської групи в енергетичній сфері. Емінак: науковий щоквартальник. №2 (14). Том 3. 2016. С. 65–72.

12. Перепелиця Г., Білчік В., Достал О. Трансформаційні процеси у країнах Вишеградської групи та Україні: порівняльний аналіз. ред.: Г.М. Перепелиця; Foreign policy research inststute. К.: Стилос, 2013. 301 с.
13. Strážay T. Visegrad – Arrival, Survival, Revival. In Two Decades of Visegrad Cooperation – Selected V4 Bibliography. Bratislava : International Visegrad Fund, 2021. P. 14–38.
14. Троян С. С. Україна в системі сучасного транскордонного співробітництва: соціополітичний аналіз. Панорама політологічних студій: Науковий вісник РДГУ. 2011. Вип. 5–6. С. 30–42.
15. Sherman W. Garnet. Keystone in the arch: Ukraine in the emerging security environment of Central and Eastern Europe. Washington, 1997. 115 p.
16. Nunberg B. Ready for Europa: public administration reform and European Union Accession in Central and Eastern Europe. Washington: World Bank, 2000. 364 p.
17. Gillingham John. European Integration. 1950-2003. Super state or New Market Economy? Cambridge: University Press, 2003. 588 p.
18. Сміт К. Е. Європейський Союз: творення зовнішньої політики на прикладі Східної Європи; пер. з англ. С.І. Фатій. Харків : Тарбут Лаам, 2006. 307 с.
19. Співробітництво з країнами Вишеградської четвірки як інструмент європейської інтеграції та модернізації України: збірник матеріалів міжнародної конференції, 3 жовтня 2013 р. С.І. Мітряєва, М.О. Лендшел, А.Д. Стряпко, А.М. Крижевський [та ін.]. К.: НІСД, 2014. Серія «Міжнародні відносини». Вип. 3. 128 с.
20. Declaration on Cooperation between the Czech and Slovak Federal Republic, the Republic of Poland and the Republic of Hungary in Striving for European Integration. February 15th 1991. Bratislava: IVF, 2000-2015. URL :

<http://www.visegradgroup.eu/documents/visegrad-declarations/visegrad-declaration-110412>. (дата звернення 05.05.2025).

21. History of the Visegrad Group [Electronic resource]. Visegrad Group. Bratislava: IVF, 2000-2015. URL: <http://www.visegradgroup.eu/about/history>. (дата звернення 04.05.2025).

22. Guidelines on the Future Areas of Visegrad Cooperation (12 May 2004). Visegrad Group. Bratislava : IVF, 2000-2015. URL: <http://www.visegradgroup.eu/cooperation/guidelines-on-the-future-110412>. (дата звернення 05.05.2025).

23. The Bratislava Declaration of the Prime Ministers of the Czech Republic, the Republic of Hungary, the Republic of Poland and the Slovak Republic on the occasion of the 20th anniversary of the Visegrad Group. 15 February 2011. Bratislava : IVF, 2000-2015. URL: <http://www.visegradgroup.eu/2011/the-bratislava> (дата звернення 05.05.2025).

24. Annex to the Content of Visegrad Cooperation (29 June 2002). Visegrad Group. Bratislava: IVF, 2000-2015. URL: <http://www.visegradgroup.eu/cooperation/annex-to-the-content-of>. (дата звернення 05.05.2025).

25. Кіш Є. Б. Центральна Європа в сучасній системі єврорегіональної інтеграції: монографія. Ужгород : Ліра, 2008. 440 с.

26. Programme of the Polish Presidency of the Visegrad Group (July 2008 - June 2009). Visegrad Group. Bratislava : IVF, 2000-2015. URL: <http://www.visegradgroup.eu/documents/presidency-programs/2008-2009-polish-110412>. (дата звернення 05.05.2025).

27. Annual Report of the Slovak Presidency in the Visegrad Group (2002-2003). Visegrad Group/ Bratislava : IVF, 2000-2015. URL: <http://www.visegradgroup.eu/documents/annual-reports/2002-2003-slovak-110412>. (дата звернення 05.05.2025).

28. Мудрієвська І. І. Становлення та розвиток співробітництва України з країнами вишеградської групи (1991–2013 рр.). Дис. на здобуття наук. ступеня канд. іст. наук : спец. 07.00.02 «Всесвітня історія» Державна установа «Інститут всесвітньої історії НАН України» К., 2015. 252 с.
29. Activities of the Czech Presidency of the Visegrad Group (June 2007 – June 2008). Visegrad Group. Bratislava: IVF, 2000-2015. URL: <http://www.visegradgroup.eu/documents/annual-reports/2007-2008-czech-110412>. (дата звернення 05.05.2025).
30. Statement of the Prime Ministers of the Visegrad Countries on Ukraine (March 4, 2014). Visegrad Group. Bratislava: IVF, 2000-2015. URL: <http://www.visegradgroup.eu/calendar/2014/statement-of-the-prime>.
31. Каплинський О.В. Роль Вишеградської четвірки в контексті національної безпеки України. Стратегічні пріоритети. 2009. № 2(11). С. 47–54.
32. Мікула Н. Міжтериторіальне та транскордонне співробітництво: монографія. Львів : ІРД НАН України, 2004. 395 с.
33. Постанова Кабінету Міністрів України «Про затвердження Державної стратегії регіонального розвитку на період до 2015 року». Офіційний вісник України. 2006. № 30. С. 36–78.
34. Постанова Кабінету Міністрів України «Про затвердження Державної програми розвитку транскордонного співробітництва на 2011-2015 роки». Офіційний вісник України. 2010. № 92. С. 506–517.
35. Вовканич І., Шніцер І. Реакція країн Вишеградської четвірки на повномасштабне воєнне вторгнення Росії в Україну. Геополітика України: історія і сучасність: збірник наукових праць, № 2 (29), 2022. С. 7–19. DOI: [https://doi.org/10.24144/2078-1431.2022.2\(29\).7-19](https://doi.org/10.24144/2078-1431.2022.2(29).7-19).
36. Близняк, О., Риков, А. Процес євроінтеграції України в умовах повномасштабної російсько-української війни: проблеми та перспективи.

Міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студії, № 2 (16), 2023. С. 119–135. DOI <https://doi.org/10.29038/2524-2679-2023-02-119-135>

37. Лісовська М., Пістракевич О., Бессонова М. Позиція країн Вишеградської групи щодо російсько-української війни: публічний вимір. Міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студії. № 3 (17), 2023. С. 125–149. URL: https://niss.gov.ua/sites/default/files/2023-08/az_vishegrad4_22082023.pdf DOI: <https://doi.org/10.29038/2524-2679-2023-03-125-149>

Давимука О. Вишеградська група в нових політичних реаліях. Національний інститут стратегічних досліджень. 2023. URL: https://niss.gov.ua/sites/default/files/2023-08/az_vishegrad4_22082023.pdf